

"חשבנו שהמצרים יברחו": יוהרת השריונרים עלתה בחיי 61 לוחמים

הוא יצא למלחמת יום הכיפורים שש אלי קרב, אך כעבור חצי שעה ראה את הפלוגה שלו מרוסקת. עודד מגידו, כיום בן 70, ערך מחקר היסטורי על הקרב - ועשה חשבון נפש אישי ולאומי

מגידו באתר ההנצחה לחללי חיל השריון בלטרון, שלשום. "אינני פטור מדיון על חלקי באחריות להסתבכות", אמר צילום: מוטי מילרוד

עופר אדרת
הארץ, 08.10.19

ב-8 באוקטובר 1973, קצת אחרי השעה 17:00, עם אור אחרון, עלתה פלוגת שריון של צה"ל על דיונה מצרית בסיני במטרה לכבוש אותה. הפלוגה, שמנתה שמונה טנקים, הושבתה כליל בתוך כמה דקות. הטנק של סגן מפקד הפלוגה הושמד וארבעת אנשי הצוות שבו היו נעדרים. טנק מפקד הפלוגה נפגע אף הוא, צריח הטנק הושבת והמפקד ותותחן הטנק נפצעו. טנק נוסף נפגע וירד מהגבעה.

"מה קרה לנו שם? כיצד קרה שפלוגה צעירה ורעננה, שמפקדיה וחייליה יצאו חדורי התלהבות לקרב, התרסקה בתוך פחות מחצי שעה?" תהה השבוע עודד מגידו, מפקד הפלוגה, בשיחה עם "הארץ". "הגענו לקרב בהתלהבות של פרים צעירים תאבי מלחמה, שנכנסו זה עתה לחזית וחששם הגדול ביותר היה להחמיץ את ה'אקשן' של המלחמה", הוסיף.

מגידו, בן 70, נולד בתל אביב, לחם במלחמת ששת הימים ובמלחמת ההתשה. ב-1972 השתחרר משירות פעיל וב-6 באוקטובר 1973, עם פרוץ מלחמת יום כיפורים, השבוע לפני 46 שנה, נקרא לפקד על פלוגת טנקים במילואים בחזית התעלה — פלוגה מ' בגדוד הטנקים 257 בחטיבה 421 שבאוגדת אריאל שרון. הוא היה אז בן 24.

הכישלון של הפלוגה בפיקודו בכיבוש הדיונה המצרית היה עבורו סימפטום ומאפיין של התפקוד הצה"לי כולו מול הצבא המצרי בימים הראשונים של המלחמה. תפקוד לקוי, לדבריו, שהתאפיין בכאוס והניב כישלונות לכל רוחב החזית.

מטוס מצרי מעל טנקים של חטיבה 421, שבה שירת מגידו, ב-1973
צילום: ארכיון חטיבה 421 / מתוך הספר "חמוטל ומכשיר לא בידינו"

בשש השנים האחרונות ערך מגידו מחקר היסטורי מקיף וחלוצי, בניסיון להבין את הסיבה לכישלון האישי שלו ולכישלון של המערכת כולה בגזרה שבה לחם. לצורך זה הוא עיין בתחקירי המלחמה שנעשו על ידי היחידות השונות בצה"ל, קרא לעומק את דו"חות ועדת אגרנט — ועדת החקירה הממלכתית לכישלון המלחמה — עיין בספרות המחקר הקיימת על מלחמת יום הכיפורים ובספרי זיכרונות שכתבו לוחמים שהשתתפו בה, האזין לרשתות קשר, ניתח תצלומי אוויר ואף ישב לסדרת ראיונות עם מפקדים ברמות שונות. כדי להשלים את התמונה הוא "חצה את הקווים" ועיין במקורות היסטוריים מצריים, בהם ספרו של מפקד החטיבה המצרית שהדפה את כל ההתקפות הצה"ליות באזור וספר הזיכרונות של מפקד מחלקה מצרי מאותה חטיבה.

את פירות המחקר הוא ריכז בספר חדש, "חמוטל ומכשיר לא בידינו", שראה אור בימים אלה בהוצאת "דביר". חמוטל ומכשיר הם השמות של שתי הדיונות המצריות, כפי שהופיעו במפת הקוד הצה"לית, אשר בגזרתן התנהלו הקרבות והכישלונות שחקר ותיעד מגידו. במחקר התברר כי יחידות שונות של צה"ל תקפו לא פחות מתשע פעמים את המערך המצרי בגזרה הזאת. היו גם גדודים שתקפו את המערך פעמיים ושלוש. ואולם כל ההתקפות נהדפו במחיר כבד.

61 חיילי צה"ל נהרגו שם. 45 מהם נחשבו נעדרים במשך חודשים ארוכים. כמאה חיילים נפצעו, בהם גם מגידו עצמו, ושישה נפלו בשבי. הנזק היה כבד גם לרכוש. עם תום המלחמה היו פזורים בשטח, שנותר בשליטה המצרית, 19 טנקים של צה"ל, שישה נגמ"שים ושני "חל"מים. טנקים נוספים נלקחו בידי המצרים עוד בזמן המלחמה. "אין עוד מערך אויב שהותקף

מספר רב כזה של פעמים במהלך מלחמת יום הכיפורים, ולמעשה הדברים נכונים לגבי כל מלחמות ישראל", אומר מגידו.

לימים נשכחה הגזרה הזאת, על הקרבות הטראומטיים שנהלו בה. מי שמחפש חומר קריאה על יום כיפור, נתקל לרוב בסיפורים על עמק הבכא ברמת הגולן ועל קרב החווה הסינית בסיני. "אבל כשמדברים על קרבות קשים ביום כיפור, גם הקרבות בדיונות חמוטל ומכשיר ראויים להיות על המדף", אומר מגידו.

פינוי נפגעים מטנק של גדוד 599 של חיל השריון, ב- 1973
צילום: ארכיון חטיבה 421 / מתוך הספר "חמוטל ומכשיר לא בידינו"

המצרים הפיקו לקחים

בניסיון להבין את שורשי הכישלון, מגידו מצביע על שילוב של תפקוד מצרי טוב ונחוש, ש"פעל בצורה יוצאת מן הכלל", לדבריו, אל מול זלזול, יוהרה וחוסר מקצועיות ישראלים. מגידו רואה באיכות הלחימה של הצבא המצרי את "ההפתעה האופרטיבית הגדולה" של מלחמת יום הכיפורים בחזית הדרום. צה"ל, שנבנה בעיקר על שריון, ציפה שהחיילים המצרים יפוצו לכל עבר כשיסתערו עליהם טנקים ישראלים. "יוהרת השריון", כפי שמכנה מגידו את פירותיה של מלחמת ששת הימים ב-1967, הביאה, לדבריו, לשכנוע עמוק אצל מפקדי השריון הישראלים, בכל הרמות, כי די בהתקפת כוח טנקים ישראלי כדי להביס כל כוח מצרי ולהפיצו לכל עבר. בהקשר זה מצטט מגידו את אמירתו של מפקד חטיבה 500, למפקד גדוד 429, כי חיל הרגלים המצרי המסתער עליו הוא "לחם לטנקים". ואולם מהר מאוד לימדה המציאות משהו אחר.

"חשבנו שנבוא עם טנקים ונעשה קצת רעש, והמצרים יורידו את הנעליים ויברחו. אז לא. בסוף אנחנו התקפלנו", הוא אומר. הצבא המצרי, כך למד מגידו, הפיק את לקחי 1967, ניתח באופן נכון את נקודות התורפה שלו אל מול השריון הישראלי, ונתן להן מענה ראוי; מענה, שלדברי

מגידו "ניפץ את היוהרה" של השריון הישראלי. וכך, תוך לחימה נחושה ואמיצה של המצרים, אל מול הטנקים הישראליים המסתערים אליהם, הם הצליחו להביס אותם.

לדבריו, הוא וחבריו עלו על הדיונה ששים אלי קרב, "עם כל עודף הביטחון העצמי של השריון הישראלי", בלי שהיה להם שמץ מושג שכללי המשחק השתנו. "ההתפכחות מאשליה זו עלתה לצה"ל, בשבוע הראשון של המלחמה, באבדות כבדות, באובדן מאות טנקים ובשחיקה משמעותית בביטחונם העצמי של מפקדיו ושל ההרתעה הישראלית, "אומר מגידו. לדבריו, אגדת השריון הצה"לי הבלתי מנוצח התנפצה במתחם חמוטל-מכשיר, אל מול עיניו.

חיילים בחטיבה 421, שבה שירת מגידו, ב-1973
צילום: ארכיון חטיבה 421 / מתוך הספר "חמוטל ומכשיר לא בידינו"

בשלושת הקרבות שהתנהלו באזור ב-8 באוקטובר פגשו יחידות המילואים של השריון הישראלי לראשונה את מערך החי"ר (חיל רגלים) המצרי, שהיה מצויד היטב באמצעי נ"ט (נגד טנקים), ו"הביס את הטנקים הישראליים המסתערים".

לכישלון הזה תרמה אי-מוכנות של כוחות צה"ל מבחינת ציוד, ובכלל זה מחסור במקלעים — הנשק העיקרי שעומד לרשות טנק נגד חיילי חי"ר. "טנק הוא כלי בעל יכולות לחימה מרשימות, אבל טנק נטול מקלעים הוא כלי שיכולת ההגנה וההתקפה שלו אל מול חיילי חי"ר המצוידים בנשק נ"ט מוגבלת מאוד", אומר מגידו.

בנקודה זו הוא מציין גם את הכישלון המודיעיני. ספרות רבה וענפה עסקה במחדל המודיעיני בקשר לפענוח כוונות המלחמה של המצרים והסורים לפני פרוץ מלחמת יום הכיפורים. מגידו מעביר את הדיון לכשלים אחרים של המודיעין לקראת המלחמה ובמהלכה: חוסר הבנה של מערכות הנ"ט המצריות, אי-העברת מידע מודיעיני שהופק בזמן המלחמה ליחידות בשטח ואי הפעלת מערך המודיעין הקרבי לאיסוף מידע חדש.

כך, לדוגמה, מתחילת שנות ה-70 הכירו בצה"ל את טיל הנ"ט "סאגר". טנקים של צה"ל כבר פגשו בו בסוף מלחמת ההתשה בסיני ובהמשך ברמת הגולן. אבל המידע על הטיל לא הוטמע ביחידות חיל השריון, ותרגולות להתמודדות עמו לא נעשו בכל היחידות. היחידות הלוחמות גם לא זכו ליהנות מהמידע שהפיק אגף המודיעין מתצלומי אוויר, מהאזנות ומתחקור שבויים תוך כדי המלחמה. המידע הזה, שהיה בעל ערך רב ללוחמים בשטח, "נשאר מתויק או מסווג במפקדות", אומר מגידו.

חיילים מחיל השריון מגדוד 410, ב-1973
צילום: הרצל לאור / מתוך הספר "חמוטל ומכשיר לא בידינו"

"גדודים, חטיבות ואוגדות יצאו לקרבות בלי בדל מידע מודיעיני על האויב העומד בפניהם, על היערכותו ועל נשקו", פוסק מגידו. המחיר היה ההרוגים הרבים שנפגעו מנשק הנ"ט המצרי. "איך קרה הדבר, ששוב ושוב ושוב — תשע פעמים — ניסו לכבוש את הדיונות האלה, בלי שמישהו הפיק לקח וניסה לשפר או לשנות?" הוא תוהה ללא תשובה.

לא עושה הנחות לעצמו

בניגוד לרבים אחרים, מגידו לא עושה הנחות גם לעצמו. "המניע למחקר כולו היה הניסיון להבין מדוע הסתבך הקרב של פלוגתי בדמדומי 8 באוקטובר", הוא אומר. "אינני פטור מדיון על חלקי האישי בו ועל חלקי באחריות להסתבכות הקרב ולתוצאותיו הקשות". כשמגידו מנתח את הסיבות לכך, הוא מונה בראשן את שותפותו שלו ושל חבריו ל"היבריס הכללי שתקף את צה"ל ואת חיל השריון בעקבות הניצחון הגדול של מלחמת ששת הימים". ההיבריס הזה, לדבריו, גרם לזחיחות שריונאית, שכללה גם זלזול טוטאלי באויב וביטחון מוחלט בעליונות צה"ל כצבא ובעליונות של הטנקיסטים בפרט.

את הכישלון המהדהד ביותר בגזרה הזאת רואה מגידו באי חילוץ של צוות סגן מפקד הפלוגה שלו, יוסי קליין, לאחר שהטנק שלו נפגע מטיל כתף מצרי. "היה חושך מוחלט ואי אפשר היה לראות שום דבר. ירו לכיווננו. לא הרגשתי שאנחנו לבדנו יכולים להיכנס לכבוש את הגבעה ולהגיע לטנק של יוסי", הוא כותב בספר. "אני מעריך שהייתי די בהלם, והתגובה התפקודית

שלי היתה לתת לאחרים לנהל אותו ואת המצב", מוסיף. התוצאה היתה שהוא התקפל וחזר אחורה, ובכך נטש את הצוות של סגנו לגורלו. רק ארבעה חודשים אחרי המלחמה הוחזרה גופתו של קליין לישראל.

"אנחנו בצה"ל גדלנו על כך שלא משאירים נפגעים בשטח. ואני השארתי נפגעים קרובים מאוד לי, בשטח. וזה קרה גם לאחרים, שוב ושוב ושוב, בהמשך המלחמה", הוא אומר. לימים, כשנשלח להופיע בוועדת הצל"שים, אמר לחבריה כי הוא לא ראוי לעיטור. "אני לא צריך להיות פה. אני השארתי אנשים בשטח", אמר. 46 שנים חלפו מאז. "אני עדיין סוחב את זה אתי. יש נסיבות מקלות, אבל העובדה נשארת", הוא אומר.

מגידו מותיר גם נקודה אופטימית בשולי מחקרו הקשה. לדבריו, הגורם שאיזן את שרשרת הליקויים שגרמה לסדרת הכישלונות היה יחידות המילואים. עורכי דין, סטודנטים, חקלאים, מכונאים ופקידים — כולם נכנסו ללחימה בחזית התעלה בתוך 36 שעות מגיוסם. "תופעה ייחודית לישראל ולצה"ל", מציין מגידו. המשאב היקר הזה, הוא מדגיש, "בזבז על ידי מפקדים בדרג בכיר שלא היו ראויים לתפקידיהם, ברשלנות ובחוסר מקצועיות". לדבריו, רק נחישותם, תושייתם ויכולתם המקצועית של הלוחמים והמפקדים בדרג הזוטר אפשרו לשריון להתאושש מהכישלונות של הימים הראשונים, להכות את המצרים ולחולל מהפך בהתנהלות המלחמה.

"אותן יחידות מילואים שהוטלו למערכה בלתי מוכנות ובלתי מתודרכות, ושילמו על כך מחיר כבד, הן אלה שנשאו על גבן בהמשך את הכרעת השריון המצרי ואת מהלך ההבקעה והעברת המלחמה לעומק שטח האויב", הוא מסכם.